

KYBERNETICKÁ KRIMINALITA

ÚVOD DO TRESTNÍHO PRÁVA,
JEHO ÚLOHA V BOJI S KYBERNETICKOU KRIMINALITOU

MGR. RADIM VIČAR
UNIVERZITA OBRANY, FAKULTA EKONOMIKY A MANAGEMENTU
radim.vicar@unob.cz

Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost
Projekt: ***Vzdělávání pro bezpečnostní systém státu***
(reg. č.: CZ.1.01/2.2.00/15.0070)

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Motto

„Kdo netrestá zlo, přikazuje, aby se dalo.“

Leonardo da Vinci

Základní charakteristika trestního práva

- Trestní právo jako jedno z veřejnoprávních odvětví českého právního řádu je charakterizováno určitými podstatnými znaky:
- **předmětem** úpravy (co),
- **účelem** úpravy (proč),
- **metodou** úpravy (jak),
- **subjektem** úpravy (kdo).

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
OBRANY

Základní charakteristika trestního práva

- **Předmět úpravy (CO)**

- Předmětem trestněprávní úpravy jsou vztahy vzniklé mezi společností a pachatelem trestného činu, jsou regulované normami trestního práva a označujeme je jako trestněprávní vztahy.

- **Účel úpravy (PROČ)**

- chránit zájmy společnosti, ústavní zřízení České republiky, práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob...

- **Metoda úpravy (JAK)**

- Trestní právo je odvětvím práva veřejného, typická veřejnoprávní regulace vztahů ve společnosti (kogentnost, zakazující, příkazující PN, nerovnost).

- **Subjekt úpravy (KDO)**

- Tvůrcem práva, tedy i zákonů (pramenů práva), je stát, resp. jeho zákonodárný orgán.

Základní charakteristika trestního práva

- **Trestní právo (TP)** na poli kybernetické kriminality:
 - vymezuje mimo jiné obsah trestných činů,
 - znaky osoby pachatele i objektů trestné činnosti,
 - druhy trestních sankcí,
 - povinnost pachatele tyto sankce strpět,
 - právo státu tyto sankce uložit a vykonat...
- Funkce práva možno obecně odvozovat z jeho základních skladebních elementů, tj. právních norem a z jejich funkcí:
 - a) **ochranná** funkce TP,
 - b) **regulativní** funkce TP,
 - c) **preventivní** funkce TP,
 - d) **represivní** funkce TP.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
OBRANY

Zásady trestního práva

- Základní třídění základních zásad z hlediska jejich povahy:

a) Obecné zásady

- zásada **demokratismu**,
- zásada **humanismu**,
- zásada **zákonnosti**,
- zásada **přiměřenosti**.

Zvláštní a specifické zásady

- budou vymezeny podrobněji v rámci výkladu k trestnímu právu hmotnému (procesnímu),
- zásada **ekonomie trestního práva**,
- zásadu **subsidiarity trestní represe** (a princip „ultima ratio“),
- zásada **žádný trestný čin bez zákonného trestu** (neodvratitelnost trestu, nullum crimen sine poena),
- zásada **žádný trest bez trestného činu** (nulla poena sine crimine),
- zásada **žádný trestný čin bez zákona** (nullum crimen sine lege),
- zásada **zákonnosti trestů** (nulla poena sine lege),
- zásada **zákazu retroaktivity k tíži pachatele** (zákaz retroaktivity přísnějšího zákona),
- zásada **zákazu dvojího hodnocení** (ne bis in idem)...

Dělení trestního práva

- Trestní právo se obdobně jako občanské právo dělí na hmotné a procesní.
- **Trestní právo hmotné** upravuje, co je trestným činem a jaký trest za něj bude uložen.
- **Trestní právo procesní** upravuje postup při zjišťování trestných činů a při trestání pachatelů.
- **TP hmotné**
 - Základním pramenem právní úpravy je zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- **TP procesní**
 - Základním pramenem právní úpravy trestního řízení je pak zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
OBRANY

Novinky v oblasti trestního práva

- 9. února 2009 nabyl platnosti nový trestní zákoník,
- 1. ledna 2010 nabyl účinnosti.
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon byl zrušen, nahradil ho nový zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „TZ“).
- Trestní zákoník nově rozlišuje podle závažnosti dvě kategorie trestných činů, a to zločiny a přečiny.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
OBRANY

Charakteristika trestního práva

- Zpřísnil tresty za závažné trestné činy proti životu a zdraví, u nichž dochází ke zvýšení sazby trestu odnětí svobody o tři až pět let.
- Zvýšil hranici trestní sazby výjimečného trestu z 25 let na 30 let.
- Zavedl přes 60 nových skutkových podstat trestných činů (např. trestný čin pronásledování neboli stalking, trestný čin zanedbání péče o zvíře), výslovně zakazuje klonování lidských buněk, „nabourávání se“ do počítačových systémů a zaměstnávání lidí načerno, podrobněji řeší některé hospodářské trestné činy (např. nekalou soutěž či kartelové dohody)...

Definice trestního práva

- Trestní právo lze definovat jako systém právních norem regulujících, vznik, změnu a zánik trestněprávních vztahů.
- Prostřednictvím těchto trestněprávních norem stát sleduje veřejnoprávní ochranu společenských a individuálních zájmů, které jsou jinak (primárně) upraveny (chráněny) právními normami ostatních právních odvětví.
- Trestněprávní normy a potažmo trestní právo chrání před společensky nejnebezpečnějšími, nejzávažnějšími útoky fyzických osob na ně – trestními delikty (trestnými činy).
- Ochrana před méně závažnými porušeními (správními delikty) je zajištěna normami správního práva v rámci správního trestání.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
OBRANY

Pojem trestný čin

- § 12 TZ
- Zásada zákonnosti a zásada subsidiarity trestní represe.
- (1) Jen trestní zákon vymezuje trestné činy a stanoví trestní sankce, které lze za jejich spáchání uložit.
- (2) Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
OBRANY

Trestný čin

- Jediným a výlučným základem trestní odpovědnosti je **TRESTNÝ ČIN (TČ)**.
- legální definice TČ: § 13 odst. 1 TZ
- „Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.“
- **Formální pojetí TČ**
 - skutková podstata, coby právní forma vyjádření TČ určitého typu,
 - spojení s materiálním korektivem „společenské škodlivosti“ § 12 odst. 2.
 - Pro trestnost činu postačí „pouhé“ naplnění všech znaků skutkové podstaty, na rozdíl od dřívější úpravy požadující ještě kumulativně společenskou nebezpečnost větší než nepatrnou (formálně-materiální pojetí).

Trestný čin

- Tvoří ji určitým způsobem uspořádané prvky, z nichž se trestněprávní delikt skládá.
- Jsou to:
 - objekt,
 - objektivní stránka,
 - subjekt ,
 - subjektivní stránka.
- Objekt TČ
 - vztah či zájem na určitých hodnotách (právních statcích), jejichž ohrožení nebo porucha je nezbytné v individuálním a celospolečenském zájmu postihovat a tím je chránit
- Předmět TČ
 - určitý hmotný substrát, na který pachatel svým činem bezprostředně útočí.
- Pro ustálení právní kvalifikace je rozhodující objekt a nikoliv předmět útoku.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
OBRANY

Objektivní stránka TČ

- Charakterizuje tento právní delikt z vnějšího pohledu, jako taková je dána určitými znaky, které představují zároveň její strukturu.
- Nejzřetelněji odlišuje různé typy trestných jednání.
- Obligatorní znaky:
 - jednání,
 - následek,
 - příčinný vztah (kauzální nexus).
- Fakultativní znaky:
 - místo, čas a způsob jednání.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
OBRANY

Subjekt TČ

- Pachatelem TČ může být podle platného práva fyzická osoba.
- Subjekt TČ je určen – věkem (o), přičetností (o), zvláštní vlastností (f), způsobilostí (f) nebo postavením (f).
- Subjekt TČ (pachatel) – fyzická osoba, která v době jeho spáchání dovršila zákonem stanovený věk a byla přičetná.
- **Pachatel** - § 22 TZ, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty TČ nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná.
- **Spolupachatel** - § 23 TZ, odpovídá jako by TČ spáchal sám
- **Účastník trestného činu** - § 24, organizátor, návodce, pomocník.

Subjektivní stránka TČ

- Charakterizuje trestněprávní delikt z vnitřního pohledu, tj. z hlediska psychiky pachatele.
- **Obligatočním znakem subjektivní stránky je zavinění.**
- Fakultativními znaky jsou motiv, cíl, záměr pachatelova chování.
- **Zavinění** = psychický vztah pachatele, zejména k poruše či ohrožení objektu TČ.
- Má složku vědomostní (pachatelovo vnímání, představy předmětů) a volní (chtění, srozumění, i nechtění).
- Na složkách zavinění, zda jsou či nejsou dány, stojí diferenciací základních a vedlejších forem zavinění.
- úmysl (dolus) – přímý, nepřímý § 15 TZ
- nedbalost (culpa) – vědomá, nevědomá § 16 TZ

Vývojová stadia trestného činu

- Úmyslná trestná činnost představuje složitý proces probíhající v několika fázích.
- **A/ Příprava k TČ**
 - je prvním trestněprávním relevantním stadiem TČ,
 - § 20 TZ
- **B/ Pokus o TČ**
 - na rozdíl přípravy obecně trestný, tzn. ve vztahu ke všem TČ,
 - § 21 TZ
- **C/ Dokonání a ukončení TČ**

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
OBRANY

Skutková podstata trestného činu

- Rozumí se jím zákonný typ trestněprávního deliktu (něco jako šablona či model).
- Umožňuje právní posouzení konkrétního skutkového děje, resp. jednotlivého činu a tím i zjištění, zda tu je či není vina pachatele konkrétně spáchaným TČ.
- Jakožto právní pojem (právní forma) tak představuje typové vyjádření obecného (právního) pojmu TČ.
- Z hlediska „nebezpečnosti“ TČ pro společnost:

a) základní skutková podstata

- jakési východisko vůči dvěma zbývajícím,
- zpravidla obsažena v prvním odstavci zákonného ustanovení,

b) kvalifikovaná skutková podstata

- obsahuje znaky činu pro společnost „nebezpečnějšího“, než je čin popsáný ve skutkové podstatě základní,
- pokud není obsažena tradičně v druhém odstavci, je obsažena v odstavcích dalších.

c) privilegovaná skutková podstata

- obsahují znaky činů méně pro společnost „nebezpečných“, než jsou ty, které charakterizuje skutková podstata základní.

Další pojmy

- **Čin jinak trestný**

- jednání relativně beztrestné, tzn. vzhledem ke konkrétním okolnostem případu, jinak, tj. za jiných okolností, je takový čin trestný (např. nutná obrana, krajní nouze...).

- **Čin beztrestný**

- jednání absolutně beztrestné, za jakýchkoliv okolností (sebevražda, přestupky).

- **Okolnosti vylučující protiprávnost**

- Okolnosti, které, jsou-li splněny, mají za následek, že jednání, které by jinak bylo trestným činem, trestným činem není, protože není protiprávní
- krajní nouze - § 28 TZ, nutná obrana - § 29TZ, svolení poškozeného - § 30TZ, přípustné riziko - § 31TZ, oprávněné použití zbraně - § 32TZ.

Zánik trestní odpovědnosti

- § 33 TZ **Účinná lítost**
- § 34 TZ **Promlčení trestní odpovědnosti**
 - uplynutím promlčecí doby
 - odstupňována 20 let, 15 let, 10 let, 5 let, 3 léta
- § 35 TZ **Vyloučení z promlčení**

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
OBRANY

Závěr

- Spolu s nástupem nových technologií se objevují nové druhy trestné činnosti.
- Postihování nejzávažnějších forem trestné činnosti lze docílit prostřednictvím trestněprávních norem.
- Trestní zákoník je úplným katalogem trestných činů, bohužel problémem může být přesné definování skutkových podstat trestných činů v oblasti kybernetické kriminality a jejich včasné zařazení do tohoto normativního právního aktu (kodexu).
- Účelem trestního práva na poli kybernetické kriminality není pouze represe, ale i prevence a výchova.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
OBRANY